

сфері буття - в здійсненні конкретних практичних кроків (в межах закону) як з боку держави, так і релігійних організацій, спрямованих на зміцнення і розширення можливостей для індивідуальної і колективної реалізації свободи релігії, утвердження міжконфесійної терпимості, а також напрацювання і закріплення досвіду функціонування держави, релігійних організацій в умовах релігійного плюралізму.

П.Гануліч*

РЕЛІГІЙНА СВОБОДА – СПРИЯТЛИВА ОСНОВА ВПЛИВУ ЦЕРКВИ НА СУСПІЛЬСТВО

Духовне єднання особистостей творить як "тіло" Церкви, так і "тіло" суспільства. Без людини, її активної позиції не можливе існування будь-яких суспільних інститутів. Вона - їх основа, але вона ж і їхня головна проблема, вона їх наріжний камінь, хоч часто – в історичній реальності - і знедолений. Тому, говорячи про свої взаємини із суспільством, на перший план необхідно ставити проблему людини, гідність її особистості, а також умов, що сприяють її розвитку і самореалізації.

У сучасному світі відбуваються стрімкі, глибокі і, що особливо характерно для нашого часу, глобальні зміни. Сьогоднішній інформаційний, інтелектуальний, технічний та економічний потенціал суспільства настільки великий, що будь-які, найбільш сміливі задуми стають реальністю в дуже короткий час. І людина, у силу своєї гріховності, внутрішніх протиріч, змін, що вона робить у навколишньому світі, також дає суперечливі наслідки. Вони впливають і на саму людину, змінюючи її світогляд, мислення, запити. Ці протиріччя яскраво виражені в духовній і матеріальній сферах людського буття, у міжособистісних і в більш широких - соціальних відносинах.

Протягом усієї своєї історії людина прагнула до свободи і боролася за неї. Але сьогодні вона, легко впадаючи в різного роду залежність - від наркотиків, грошей, політичних і релігійних установок, окультної практики і т.п. - дуже пасивно бореться за власну волю і волю інших людей.

Україна має гарну правову захищеність релігійних прав громадянина. Але не минає і місяць, а можливо й тиждень, щоб ми не чули неприємних новин, що в деяких регіонах релігійні права общини, пастора, віруючого зневажаються. Мотиви цього дуже різноманітні. Десь група священників об'єдналися і написали листа в районну адміністрацію про заборону діяльності відомої впливової протестантської спільноти. І в звичних обставинах лист лишився б без відповіді, але наближались вибори в районну Раду, коли на рахунку буде кожний виборець. Законними і незаконними методами йшла боротьба за кожний голос, за свій авторитет. Поважались тисячі, нехтувались, пригнічувались сотні. В цьому було замішано декілька відсотків всього населення. Решта спокійно йшли на роботу, займались своїми справами, відпочивали.

В іншому місці помінявся власник релігійної споруди. Свята, шанована особа однією конфесією зафарбована, сплундрована новим конфесійним власником. З цим не можна миритися, тому що така поведінка породжує ворожнечу. І ті моральні та інтелектуальні сили віруючих, які ми могли би направити на суспільство, витрачаються на міжконфесійну ворожнечу. Справа доходить до абсурдів. Протестанти організують програму по боротьбі з алкоголізмом, тютюнопалінням і це не дають здійснити не алкоголіки і курці, а віруючі. Чи не дивно?

Релігійним організаціям сьогодні в Україні потрібна єдність. Адже є багато

* Генеральний Секретар Української Асоціації релігійної свободи.

суспільних проблем, які неможливо вирішити без релігії. Такими зокрема є:

Фрагментарність світогляду і відрив від релігійних коренів. Церква стурбована тим, що мислення сучасної людини втратило цілісність. Наука наших днів дуже сильно диференційована і спеціалізована, внаслідок чого людина здобуває фрагментарні знання про ті чи інші сторони життя. Сам сенс життя часто залишається їй незрозумілим. Вважаючи безвір'я ознакою здорового мислення, особа обгороджує себе і від справді глибоких релігійних переживань. Церква не без тривоги зауважує, що такий псевдонауковий підхід до життя в багатьох людях породжує все більшу непевність, тривогу і сум'яття.

Соціальні зв'язки людини в сучасному світі, що надзвичайно розширилися й ускладнилися. Суспільні інститути та організації, що виступають від імені тих чи інших груп людей, як захисники їхніх прав і інтересів перед обличчям суспільства і держави, перетворилися в могутні структури. Людина перестала відчувати себе прямо пов'язаною з тим, що відбувається довкола неї, і перестає вірити, що від неї в суспільстві щось залежить. Вона знеособлюється і стає цікавою не більш як електорат, цифра в статистичній графі, але не як особистість, що любить, страждає, радується, переживає. Безліч щоденних скороминущих, поверхневих зустрічей і контактів переконують її в тому, що вона не єдина, не унікальна, а тому й не дуже потрібна для навколишнього світу. Церква ж бачить у людині, насамперед, особистість, образ Божий і намагається відкрити їй глибини Божественної любові та надії. Людина, яка прагне до піднесених духовних принципів, у століття високих технологій відчуває себе ізгоєм суспільства, що керуються егоїстичними інтересами й ставить в основу миттєву вигоду.

Протистояння особистого і суспільного. Воно спостерігається в сучасному суспільстві. Наявне часто прагнення до особистого збагачення завдає шкоди суспільству. Усвідомлюючи, що даний конфлікт стосується не тільки окремих країн і народів, але і кожної людини, її родини, Церква прагне допомогти людині примиритися із собою, Богом і іншими людьми, перебороти конфлікт особистого й суспільного і знайти спокій душі.

Абсолютизація матеріальної сторони життя, що характерна для сучасного постіндустріального суспільства, перенасиченість ринку товарів і послуг змушує виробників шукати нові способи збуту. Для цього вони використовують всю міць сучасних інформаційних технологій, нав'язуючи людині навіть те, у чому вона в даний момент не має потреби. У суспільстві споживання, засилля реклами і безупинного потоку надлишкової інформації в людини просто не залишається місця для духовних роздумів.

Єдність і роз'єднаність людей. Сьогодні, як ніколи раніше, люди відчувають свою залежність один від одного. Соціальні процеси стали воістину глобальними, так що можна говорити про всесвітню єдність людей. Разом з тим збільшилася і кількість міжособистісних, соціально-групових та міжнаціональних конфліктів. Викликає тривогу не тільки триваюче десятиліттями протистояння Сходу і Заходу, але й криза людських взаємин. Людина по природі своїй прагне до спілкування, але, на жаль, часто не знаходить розуміння, спокою і любові ні в дома, ні в сім'ї, ні в суспільстві.

Церква завжди усвідомлювала, що джерелом будь-якого дисбалансу і деформації людської особистості є гріх, а тому послідовно, зі століття в століття, з покоління в покоління вказувала людині на її правдиве призначення і можливість подолання гріха через віру в Спасителя і Господа Ісуса Христа.

Взаємодія Церкви і держави. Принцип відокремлення Церкви від держави (див. Мф.22:21) є біблійним. Причому, це відокремлення повинно реально гарантувати свободу Церкви, а не бути фіктивним, як це мало місце в минулому. З іншого боку, важливо розуміти, що відокремлення Церкви від держави не означає її відділення від суспільства.

Гарні положення Конституції України ст.35 "Кожен має право на волю світогляду і віросповідання...Церква і релігійні організації в Україні відокремлені від держави, а

школа від церкви. Жодна релігія не може бути визнана державою як обов'язкова.

Держава може видавати закони, що регулюють різні сфери діяльності релігійних об'єднань. У той же час земні влади не мають права приймати закони, що стосуються питань віросповідання, внутрішнього (канонічного) устрою релігійних організацій, чи ті, що дають перевагу якій-небудь конфесії. Відповідно, жодна конфесія не повинна домагатися прийняття законодавства, що забезпечує їй односторонні переваги. Кожного разу, коли духовні керівники шукали посилення своїх позицій чи домагалися свого впливу в суспільстві за допомогою цивільної влади, результат був трагічним. Ніяка форма релігійного тиску через громадську владу не є богоугодною. Коли окремі міністерства чи відомства підписують угоди про співробітництво з якою-небудь конфесією, що виключають аналогічну взаємодію з іншими конфесіями, то вони тим самим порушують конституційний принцип рівності релігійних організацій перед законом.

Відношення Церкви до одержання фінансової допомоги держави. Біблія застерігає Церкву від союзу з державою. З іншого боку, вона учить, що Господь керує серцями тих, у чийх руках зосереджена державна влада, і що Церква не повинна відкидати їхню допомогу для особливого роду діяльності.

Закон України "Про свободу совісті та релігійні організації" ст.18 передбачає: "Релігійні організації мають право звертатися за добровільними фінансовими та іншими пожертвуваннями й одержувати їх. ...".

Релігійні організації могли б зробити набагато більше для блага суспільства при фінансовій підтримці державного їхньої благодійницького та загальноосвітньої програм, оскільки вони, в такий спосіб, беруть участь у виконанні державних завдань. Однак така допомога може бути прийнята, якщо вона не супроводжується обмеженнями на вільне сповідання і поширення віровчення, на прийнятті в Церкві норми і принципи її внутрішнього життя, в тому числі й самостійне обрання керівників церковних організацій та установ тощо. Державне фінансування не повинне прийматися з метою використання отриманих засобів для оплати релігійної діяльності - проведення богослужінь і євангельських програм, видання релігійної літератури чи виплати заробітної плати служителям Церкви, оскільки ці сфери діяльності є чисто релігійними. Винятками будуть випадки, коли духовне служіння відбувається для тих, чие життя знаходиться під повним контролем держави і здійснення такого служіння неможливе без державної участі (військові частини і т.п.). Для всіх інших видів діяльності (загальноосвітньої, медичної, соціальної) така допомога для Церкви в цілому може бути прийнятною.

Сфери співпраці. Піклування про життя і благополуччя людини та суспільства - найголовніше завдання держави. Церква, у міру своєї компетенції і можливостей, підтримує зусилля державної влади в цьому напрямку. Співпраця (не союз) Церкви і держави може будуватися тільки на умовах свободи і добровільності, що дозволяють і Церкві, і державі виконувати свою місію і зрештою служити потребам людини.

У нинішній історичний період найбільша плідна співпраця Церкви і держави бачиться в таких сферах як:

1. Підтримка інституту сім'ї.
2. Збереження в суспільстві основних моральних норм.
3. Співробітництво у сфері культурного, морального і духовного виховання.
4. Турбота про здоров'я людини. Зокрема, популяризація здорового способу життя, профілактика паління, наркоманії й алкоголізму.
5. Участь у спільних з державою і громадськими організаціями соціальних програмах
6. Миротворчість і допомога в зонах конфліктів.
7. Діалог з органами державної влади будь-яких галузей і рівнів з питань, значимим для Церкви і суспільства, у тому числі й у зв'язку з виробленням відповідних законів, підзаконних актів, розпоряджень і рішень.

7. Робота церковних і світських ЗМІ з відродження моральності, захисту прав і свобод людини, свободи совісті і релігійних праві, по зміцнення громадянського суспільства.

9. Сприяння толерантності, взаєморозумінню та співробітництву між людьми.

10. Служіння милосердя й добротності.

11. Діяльність по збереженню навколишнього середовища.

12. Економічна діяльність, що відповідає інтересам Церкви, держави і суспільства.

13. Протидія екстремістським структурам, що представляють небезпеку для особистості і суспільства.

К.Дьюрем*

ПРАВА ЧЕЛОВЕКА И ПРАВИТЕЛЬСТВЕННАЯ ПОЛИТИКА ПО ОТНОШЕНИЮ К РЕЛИГИОЗНОМУ ЭКСТРЕМИЗМУ И ТЕРРОРИЗМУ

Религиозно мотивированный терроризм.

В начале отдельно рассмотрим одно обстоятельство. В дни, последовавшие за событиями 11 сентября 2001 г., многие поспешно заявляли, что террористическая деятельность не имеет никакого отношения к религии и на самом деле является ее противоположностью. Конечно, большинство из нас, если не все, разделяют мнение, что терроризм несовместим с верованиями основных религий мира, и что террор во имя религии является одним из наихудших злоупотреблений религией. Государственные лидеры совершенно справедливо подчеркивали, что ответ на терроризм не является атакой против ислама. Случаи насилия против мусульман в США заслуженно вызвали самую жесткую критику. Признав обоснованность этих утверждений, важно, однако, чтобы нравственное негодование не затмило наше видение реальности. Религиозные убеждения тех, кто осуществил теракты 11 сентября, вероятно, не были приемлемыми или общепринятыми, но трудно отрицать религиозную мотивацию их действий. Неспособность или нежелание серьезно отнестись к столь заведомо извращенным религиозным убеждениям террористов может привести к контрпродуктивной реакции на их действия.

За последнее десятилетие стало вполне очевидно, что государства, недооценившие роль религиозных убеждений в действиях тех, кто осуществлял религиозно мотивированное насилие или угрожал им, могут усугубить проблему. Столкновения, которое произошло несколько лет назад в комплексе помещений последователей движения «Ветвь Давидова», можно было избежать, если бы государственные служащие были более чувствительны к особенностям религиозного восприятия во взрывоопасной ситуации.

Антитеррористические меры требуют соблюдения прав человека.

Имея это в виду, давайте обратимся к международной реакции против терроризма. Это не новая тема. За последние 40 лет вступило в силу немало конвенций и протоколов, направленных против угрозы терроризма. Эти документы были посвящены следующим вопросам - борьба с финансированием терроризма, предотвращение террористических взрывов, маркирование пластиковых взрывных устройств с целью их обнаружения, подавление незаконных действий, направленных против безопасности морской навигации, подавление незаконных актов, направленных против безопасности неподвижных платформ, расположенных на континентальном шельфе, борьба против незаконных актов насилия в аэропортах,

* Профессор права, школа права им. Дж. Рубена Кларка университета Бригама Янга (Прово, США)